

Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus – luonteva osa tutkintoa?

Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:26

Suvi Jokila & Johanna Kallo

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:26

Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus, luonteva osa tutkintoa?

Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja

Suvi Jokila & Johanna Kallo

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN (nid.): 978-952-263-478-8

ISBN PDF: 978-952-263-479-5

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Teija Metsänperä

Kannen kuva: Muotoiluinsituutin opiskelijat

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	8.5.2017	
Tekijät	Artikkelin tekijät Suvi Jokila ja Johanna Kallo, Turun yliopisto. Toimittaja Johanna Moisio, opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun nimi	Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus – luonteva osa tutkintoa? Eurostudent VI -tutkimuksen artikkelisarja		
Julkaisusarja ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:26		
Diaarinumero	55/240/2015	Teema	koulutus
ISBN painettu	978-952-263-478-8	ISSN painettu	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-479-5	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-479-5		
Sivumäärä	36	Kieli	suomi
Asiasanat	korkeakoulutus, kansainvälistyminen, liikkuvuus, EU		
Tiivistelmä	EUROSTUDENT VI -tutkimus toteutettiin Suomessa internetkyselynä otokseen valikoituneille 24 000 korkeakouluopiskelijalle keväällä 2016. Tutkimus on osa kansainvälistä EUROSTUDENT-hanketta, jota vetää DZHW - German Centre for Higher Education Research and Science Studies ja jota rahoittaa Euroopan unioni Erasmus + -ohjelmasta. Tutkimushankkeesta vastaa Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, tiedonkeruusta ja aineistojen käsittelystä Tilastokeskus. Tutkimuksen ohjausryhmässä ovat mukana edellä mainittujen lisäksi Kela, Suomen yliopistot Unifi, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, Suomen ylioppilaskuntien liitto ja Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK. Uusimman EUROSTUDENT-tutkimuksen tuloksia on tarkoitus saada aiempaa paremmin kansalliseen käyttöön osana pääministeri Sipilän hallituksen korkeakoulutuksen kehittämisen kärkihanketta. Tästä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi keväällä 2016 artikkeliehdotuksia korkeakoulututkijoilta EUROSTUDENT-teemoista. Tarkoituksena oli, että aineistosta syntyy Tilastokeskuksen tekemän tilastoraportin lisäksi laadukkaita analyyseja, joissa EUROSTUDENT VI -aineisto muodostaa osan artikkeleiden lähdeaineistosta. Käsillä oleva artikkeli on ensimmäinen tässä uudessa EUROSTUDENT VI –artikkelisarjassa julkaistava tutkimus. Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus – luonteva osa tutkintoa? –artikkelissa tarkastellaan kansainvälistä liikkuvuutta osana yliopistotutkintoa. EUROSTUDENT-aineiston mukaan yliopisto-opiskelijoiden opiskeluliikkuvuusjaksot näyttävät osin kasautuvan tiettyihin opiskelijaryhmiin. Liikkuvuusjakso toteutuu useammin naisilla (63 prosenttia) kuin miehillä. Liikkuvuusjaksolle lähtijöiden vanhemmilla on korkeampi koulutustausta kuin liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden vanhemmilla. Liikkuvat opiskelijat ovat tyypillisimmin kauppatieteilijöitä tai humanisteja. Liikkuvuusjaksolla olleet käyttivät erilaisia rahoitusmuotoja opintojensa rahoittamiseen. Kaksi yleisintä liikkuvuuden rahoitusmuotoa olivat lähtömaan opintotuki tai -laina ja aiemmat ansiotulot tai säästöt. EUROSTUDENT VI -tutkimuksen tulokset osoittavat, että yliopisto-opiskelijat saavat ulkomailla suoritetut opintopisteet yhä paremmin luettua osaksi tutkintoa. Opintopisteet sai hyväksiluettua 76 prosenttia opiskelijoista kokonaan ja osittainkin 12 prosenttia.		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	8.5.2017
Författare	Författare Suvi Jokila och Johanna Kallo, Åbo universitet. Redaktör Johanna Moisio, undervisnings- och kulturministeriet.	
Publikationens titel	Internationell mobilitet bland universitetsstuderande – en naturlig del av examen? Artikelserie för Eurostudent VI-undersökningen.	
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:26	
Diarienummer	55/240/2015	Tema utbildning
ISBN tryckt	978-952-263-478-8	ISSN tryckt 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-479-5	ISSN PDF 1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-479-5	
Sidantal	36	Språk finska
Nyckelord	högre utbildning, internationalisering, rörlighet, EU	
Referat	I Finland genomfördes EUROSTUDENT VI-undersökningen under våren 2016 som webbenkät med 24 000 högskolestuderande som valts till samplet. Undersökningen ingår i det internationella EUROSTUDENT-projektet som leds av DZHW – German Centre for Higher Education Research and Science Studies, och som finansieras av Europeiska unionen ur Erasmus +-programmet. I Finland ansvarar undervisnings- och kulturministeriets högskole- och vetenskapspolitiska avdelning för forskningsprojektet, medan Statistikcentralen ansvarar för datainsamlingen och behandlingen av materialen. I undersökningens styrgrupp ingår förutom ovan nämnda även FPA, Finlands universitet UNIFI, Arene, rådet för yrkeshögskolornas rektorer, Finlands studentkårers förbund och Finlands studerandekårers förbund – SAMOK. Nu är det meningen att göra resultaten från den senaste EUROSTUDENT-undersökningen mer tillgängliga för nationellt bruk som en del av statsminister Sipiläs regerings spetsprojekt för att utveckla utbildningen. Därför bad undervisnings- och kulturministeriet på våren 2016 om artikelförslag på EUROSTUDENT-teman av högskoleforskare. Avsikten var att man av materialet skulle göra analyser av hög kvalitet som kompletterar rapporten som Statistikcentralen beställt, och där EUROSTUDENT VI-materialet utgör en del av artiklarnas källmaterial. Den förhandenvarande artikeln är den första undersökningen som publiceras i den här nya EUROSTUDENT VI-artikelserien. I artikeln Internationell mobilitet bland universitetsstuderande – en naturlig del av examen? granskas internationell mobilitet som en del av en universitetsexamen. På basis av EUROSTUDENT-materialet verkar perioderna av studerandemobilitet bland universitetsstuderande delvis hoppa sig på vissa studerandegrupper. Det är vanligare att kvinnor (63 procent) genomför än mobilitetsperiod än män. Föräldrarna till de studerande som åker på en mobilitetsperiod har en högre utbildningsbakgrund än de som inte åker på en mobilitetsperiod. Studerandena som tar del av mobilitetsperioder är oftast ekonomer eller humanister. De som åkte på en mobilitetsperiod använde olika former av finansiering för att finansiera sina studier. Två av de vanligaste finansieringsformerna för mobiliteten var studiestöd eller -lån från avgångslandet samt tidigare förvärvsinkomster eller besparingar. Resultaten från EUROSTUDENT VI-undersökningen bevisar att det är allt lättare för universitetsstuderande att få sina studiepoäng som de avlagt utomlands tillgodoräknade i sin examen. Totalt fick 76 procent studiepoängen tillgodoräknade helt, och 12 procent delvis.	
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture		8.5.2017
Authors	Authors Suvi Jokila and Johanna Kallo, University of Turku. Editor Johanna Moisio, Ministry of Education and Culture		
Title of publication	International mobility of university students – a natural part of the degree? Article series on the Eurostudent VI survey.		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2017:26		
Register number	55/240/2015	Subject	Education
ISBN (printed)	978-952-263-478-8	ISSN (printed)	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-479-5	ISSN (PDF)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-479-5		
Pages	36	Language	Finnish
Keywords	higher education, internationalisation, mobility, EU		
Abstract The EUROSTUDENT VI survey was conducted in Finland in spring 2016 using an internet questionnaire sent to a sample of 24,000 higher education students. The survey was part of the international EUROSTUDENT project led by the DZHW - German Centre for Higher Education Research and Science Studies and funded by the European Union under the Erasmus + programme. In Finland, the research project is coordinated by the Ministry of Education and Culture's Department of Higher Education and Science Policy, while the collection and processing of data is handled by Statistics Finland. In addition to the aforementioned, the members of the project's steering group are the Social Insurance Institution, Universities Finland (Unifi), the Rectors' Conference of Finnish Universities of Applied Science (Arene), the National Union of University Students in Finland (SYL) and the Union of Students in Finnish Universities of Applied Sciences (SAMOK). As part of the key project on developing higher education of Prime Minister Sipilä's government, the latest EUROSTUDENT survey results are to be used more efficiently at the national level. Consequently, the Ministry of Education and Culture requested higher education researchers to submit proposals for articles on various EUROSTUDENT themes. The idea was that, in addition to a statistical report compiled by Statistics Finland, EUROSTUDENT VI data would also be used as source material for high-quality analytical articles. This article is the first report published in the new EUROSTUDENT VI article series. The article titled "International mobility of university students – a natural part of the degree?" discusses international mobility as part of university degrees. The EUROSTUDENT data indicates that university students' mobility periods abroad partly appear to accumulate to certain student groups. Women (63%) are more likely to go on a mobility period than men. The parents of students who go on mobility periods have a higher educational background than the parents of those who do not go abroad. Most typically, mobility is embraced by students of business studies or the humanities. Those who went on mobility periods used different forms of financing to fund their studies abroad. Two of the most common ways of funding mobility were student financial aid or a student loan granted in the home country and prior earnings or savings. The results of the EUROSTUDENT VI survey show that the credits university students obtain abroad are increasingly recognised as part of their degrees. Full recognition of the credits was granted to 76% and partial recognition to 12% of the students.			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Printed by	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutlaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Tiivistelmä	9
Johdanto	11
Kansainvälistymisstrategiat ja opiskelijaliikkuvuus	13
Opiskelijoiden liikkuvuus ja päätöksentekoprosessi aiemmissä tutkimuksissa	14
Tutkimustehtävä ja aineisto	17
Tulokset	19
Liikkuvuusprofiilit.....	19
Liikkuvuutta vaikeuttaneet subjektiiviset tekijät.....	23
Liikkuvuusjaksolla olleet: mitä, minne, miten?.....	24
Yliopistojen strategiatason tuki kansainvälisille liikkuvuusjaksoille ja opintojen hyväksyminen osaksi tutkintoa.....	26
Yhteenveto	28
Lähdeluettelo	31
Sammanfattning	33
Abstract	35

TIIVISTELMÄ

Artikkelissa tarkastellaan kansainvälistä liikkuvuusjaksoa osana yliopistotutkintoa. Kiinnostus kohdistuu opiskelijaprofiileihin: keitä ovat kansainväliselle liikkuvuusjaksolle lähtevät yliopisto-opiskelijat, ketkä suunnittelevat liikkuvuusjaksoa, ja ketkä puolestaan eivät lähde liikkuvuusjaksolle. Tämä liikkuvuusryhmittely toimii analyysien perustana. Artikkelissa selvitetään myös niitä tekijöitä, jotka opiskelijoiden mukaan vaikeuttavat liikkuvuusjaksolle lähtemistä. Lisäksi tarkastellaan, miten yliopistot viittaavat opiskelijaliikkuvuuteen omissa strategiateksteissään, ja missä määrin opiskelijoiden ulkomailla suorittamat opintopisteet on hyväksytty osaksi heidän tutkintojaan.

Aiemmissa liikkuvuustutkimuksissa on havaittu, että liikkuvuuteen vaikuttavat monet eritasoiset tekijät. Tutkimuksissa on selvitetty objektiivisten ja subjektiivisesti koettujen tekijöiden, kuten sukupuolen, sosioekonomisen taustan ja taloudellisten tekijöiden vaikutuksia opiskelijaliikkuvuuteen. Tutkimusten perusteella liikkuvuusjaksolle osallistuu useammin nainen kuin mies (Salisbury ym., 2010), pehmeämmiltä tieteenaloilta (Daly & Barker 2005), ja hänen sosioekonominen taustansa on korkeampi kuin ei-liikkuvien osalta (Ballatore & Ferede 2013). Keskeisimpiä opiskelijoiden kokemia liikkuvuutta vaikeuttavia tekijöitä ovat taloudelliset kustannukset, erossaolo perheestä tai ystävistä, sekä opintojen viivästyminen (Beerkens ym. 2016; Netz 2015).

Tämän artikkelin tulokset perustuvat vuonna 2016 kerättyyn Eurostudent VI-kyselyaineistoon ja yliopistojen omiin strategiateksteihin. Eurostudent-kyselyyn vastanneista yliopisto-opiskelijoista 15 % on ollut liikkuvuusjaksolla, 24 % ei ole ollut liikkuvuusjaksolla mutta on aikeissa lähteä, ja 60 % ei ole ollut liikkuvuusjaksolla eikä ole aikeissa lähteä. Tutkimus vahvisti aiempien tutkimusten havaintoja siitä, että liikkuvuusjakso toteutuu useimmiten naisilla. Liikkuvuusjaksolle lähteneiden opintojen aloitusikä on keskimäärin alhaisempi kuin opiskelijoilla, jotka eivät lähde liikkuvuusjaksolle. Liikkuvuusjaksolle lähteneet opiskelijat ovat useimmiten humanistisilta, kauppatieteellisiltä, yhteiskuntatieteellisiltä ja teknillistieteellisiltä aloilta. Myös sosioekonominen tausta näyttäisi vaikuttavan opiskelijoiden liikkuvuuteen; liikkuvuusjaksolle lähteneiden tai sitä suunnittelevien opiskelijoiden vanhemmat ovat useammin korkeakoulutettuja kuin liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden

ryhmässä. Sosiaalisen valikoitumisen lisäksi liikkuvuusjaksot näyttävät osin kasautuvan samoille opiskelijoille; liikkuvuusjaksolle kerran lähteneet opiskelijat lähtevät todennäköisemmin uudestaan. Myös perheen perustaminen vaikuttaa liikkuvuuteen; liikkumattomien ryhmässä opiskelijoilla on useammin lapsi kuin liikkuvuutta suunnittelevien ryhmässä.

Tutkimuksessa selvitettiin opiskelijaliikkuvuuteen liittyviä koettuja vaikeuttavia tekijöitä kolmella osa-alueella: elämäntilanne ja taloudelliset tekijät, korkeakoulujen liikkuvuusjärjestelyt, ja opiskelijan kokemiin omiin taitoihin ja opinnoista koettuun hyötyyn liittyvät tekijät. Tulokset osoittivat, että merkittävimmät vaikeuttavat tekijät liittyvät opiskelijan elämäntilanteeseen ja taloudelliseen tilanteeseen. Odotettuja taloudellisia kustannuksia pidettiin keskimäärin suurimpana liikkuvuuden vaikeuttajana kaikissa kolmessa tutkitussa ryhmässä.

Yliopistojen strategioita tarkasteltaessa havaittiin, että opiskelijoiden liikkuvuuteen viitataan yleisluonteisesti ja joissakin tapauksissa ei ollenkaan. Kyselyyn vastanneet opiskelijat kokivat yliopistojen liikkuvuusjärjestelyt ja yliopistojen tarjoaman informaation useimmiten riittäväksi; niiden puutteellisuuden koettiin vaikeuttaneen vähän tai jonkin verran liikkuvuusjaksolle lähtemistä. Eurostudent-kyselyn mukaan yliopisto-opiskelijoiden liikkuvuusjaksolla suorittamat opinnot on hyväksytty osaksi heidän tutkintojaan melko hyvin: joko kokonaan (76 %) tai osa opinnoista (12 %).

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että opiskeluliikkuvuusjaksolle lähtevät muodostavat valikoituneen ryhmän, jolle liikkuvuusjaksot osin myös kasautuvat. Liikkuvuusjakso ei siis näytä muotoutuvan luontevaksi osaksi kaikkien tutkintoa, vaan liikkuvuuteen vaikuttavat opiskelijoiden elämäntilanteista, taustasta ja taloudellisista tekijöistä koostuvat monisyiset todellisuudet, joissa opiskelijat tekevät päätöksen liikkuvuusjaksolle lähtemisestä tai lähtemättä jättämisestä.

Yliopisto-opiskelijoiden vaihto-opiskelu ulkomailla

Jokila, S. G. Kallio, J. 2017. Yliopisto-opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus, luonteva osa tutkintoa?

JOHDANTO

Kansainvälinen liikkuvuus on muodostanut tärkeän osan monen opiskelijan opintoja yliopistojen historian varhaisista vaiheista nykypäivään. Maailmanlaajuiset muutokset taloudessa ja kansainvälisessä politiikassa ovat muuttaneet opiskelijaliikkuvuuden muotoja ja luonnetta merkittävästi. (Altbach & de Wit 2015.) 2000-luvun kansainvälistä politiikkaa on leimannut syvenevä globalisaatio ja taloudellisen painopisteen siirtyminen Atlantilta Tyynenmeren altaalle ja Aasiaan. Eurooppa on pyrkinyt vastaamaan muutoksiin tiivistämällä yhteistyötä sekä Yhdysvaltojen että nousevien Aasian maiden kanssa. Opiskelijoiden liikkuvuus yli maanosien on kasvanut merkittävästi, ja voidaankin puhua eräänlaisesta korkeakoulutuksen globaalista kansainvälistymisestä ja rajat ylittävästä koulutuksesta (Knight 2011).

Globaalit muutokset ja niiden vaikutukset tunnistetaan tuoreimmassa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymistä koskevassa strategiassa vuosille 2017–2025 (OKM 2017). Tässä strategiassa viime vuosien globaalia korkeakoulupoliittista kehityskulkua kuvataan eräänlaisena moninapaisena tutkimusjärjestelmän muotoutumisena, millä ymmärretään uusien nousevien talouksien kohoaminen perinteisesti vahvojen tiedemaiden, kuten USA:n ja Japanin sekä monien Euroopan maiden, rinnalle (OKM 2017). Globaali kilpailu on heijastunut yliopistoihin kilvoitteluna lahjakkaista opiskelijoista ja tutkijoista (Brown & Lauder 2011). Marginson (2016) kuvaa nykyistä järjestelmää globaaliksi stratifikaatioksi, jossa yliopistot jakautuvat erilaisten ranking-sijoittumistensa perusteella kerroksiin. Ranking-sijoitukset vaikuttavat yliopiston asemaan kansainvälisissä opiskelija- ja tutkijarekrytoinneissa.

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että monet eritasoiset tekijät vaikuttavat opiskelijaliikkuvuuteen ja opiskelijan päätökseen lähteä liikkuvuusjaksolle. Tutkimuksissa on selvitetty objektiivisten ja subjektiivisesti koettujen tekijöiden vaikutusta opiskelijaliikkuvuuteen. Liikkuvuusjaksolle lähtijä on useammin nainen kuin mies (Böttcher, Araújo, Nagler, Mendes, Helbing & Herrmann 2016; Salisbury ym. 2010) ja hän opiskelee pehmeämmillä tieteenaloilla, kuten humanistisella alalla (Daly & Barker 2005). Liikkuvuusjaksolle lähtevän sosioekonominen tausta on korkeampi kuin ei-liikkuvien opiskelijoiden (Ballatore & Fere-

de 2013). On myös havaittu, että liikkuvuuspäätöksentekoon vaikuttaa moni tekijä, eikä yksittäisiä tekijöitä voida yksiselitteisesti irrottaa päätöksentekoprosessista (Beerkens ym., 2016). Keskeisimpiä opiskelijoiden kokemia liikkuvuutta vaikeuttavia tekijöitä ovat odotetut taloudelliset kustannukset, erossaolo perheestä tai ystävistä ja opintojen viivästyminen (Beerkens ym., 2016; Netz 2015).

Tässä artikkelissa tarkastelemme kansainvälistä liikkuvuusjaksoa osana yliopistotutkintoa. Luomme aluksi katsauksen siihen, miten opiskelijaliikkuvuus on ymmärretty korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisen strategioissa, ja miten opiskelijaliikkuvuus on kehittynyt viime vuosien aikana. Tämän jälkeen tarkennamme fokuksen Eurostudent VI -aineistoon. Kysymme, keitä ovat liikkuvuusjaksolle lähtevät, liikkuvuusjaksoa suunnittelevat ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömät opiskelijat. Selvitämme myös opiskelijoiden näkemyksiä liikkuvuutta vaikeuttavista tekijöistä. Lopuksi teemme huomioita siitä, miten suomalaiset yliopistot ovat omissa strategioissaan käsitelleet opiskelijaliikkuvuutta, ja miten opiskelijat ovat saaneet hyväksiluettua ulkomailla suorittamansa opintopisteet.

Kansainvälistymisstrategiat ja opiskelijaliikkuvuus

Nykyisen hallitusohjelman (VN 2015) yksi kärkihankkeista on vahvistaa korkeakoulujen ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä. Tähän liittyen tutkimuslaitoksilta, korkeakouluilta ja niiden tiedekunnista on edellytetty esityksiä työnjaosta ja yhteistyöstä. Tavoitteena on kansainvälisesti kilpailukykyisten osaamiskeskittymien rakentaminen (VN 2015). Hallitusohjelma korostaa edeltävää hallitusohjelmaa (VN 2011) voimakkaammin korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä, mutta yhteistä molemmille ohjelmille on ajatus siitä, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vaikuttavuutta ja kansainvälisyyttä tulisi parantaa.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden syventämiseksi on 2000-luvulla laadittu kolme strategiaa (OPM 2001; 2009; OKM 2017). Vuoden 2009–2015 strategiassa (OPM 2009) korostetaan aitoa kansainvälistymistä ja kansainvälistymisen merkitystä kilpailukyvyn parantamiseksi, johon kuuluu opiskelijoiden kansainvälisien valmiuksien lisääminen esimerkiksi liikkuvuusjaksona ulkomailla. Tämä ajatus on jatkoa vuosituhannen alussa kirjatuille tavoitteille siitä, että korkeakouluopiskelijoiden opintoihin tulisi sisältyä jonkinlainen kansainvälistymisjakso (OPM 2001). Vuosien 2009–2015 kansainvälistymisstrategiasa korostetaan myös muita opiskelun kansainvälistymisen muotoja, kuten kansainvälisiä elementtejä sisältävää kotimaista opetustarjontaa, lyhyempiä liikkuvuusjaksoja, harjoittelujaksoja ulkomailla tai virtuaaliliikkuvuutta (OPM 2009).

Tuorein kansainvälistymisstrategia vuosille 2017–2025 asettaa tavoitteekseen, että Suomi on globaalisti vetovoimainen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kohdemaana vuoteen 2025 mennessä. Strategia jatkaa edeltäjiensä ajatusta siitä, että jokaiseen korkeakoulututkintoon tulisi sisältyä kansainvälistymisjakso, joka on etukäteen suunniteltu ja toteuttamiskelpoinen. Korkeakoulujen tulisi valmentaa opiskelijoitaan liikkuvuusjaksoille ja antaa valmiuksia toimia kansainvälisissä ympäristöissä. (OKM 2017.) Tavoitteeksi on asetettu, että korkeakoulusta valmistuttuaan opiskelija pystyy toimimaan ‘kansainvälisessä ja monikulttuurisessa toimintaympäristössä ja ymmärtämään erilaisuutta, globaaleja haasteita ja keskeisen yhteiskunnan periaatteita’ (OKM 2017, 17).

Opiskelijoiden liikkuvuus ja päätöksentekoprosessi aiemmissä tutkimuksissa

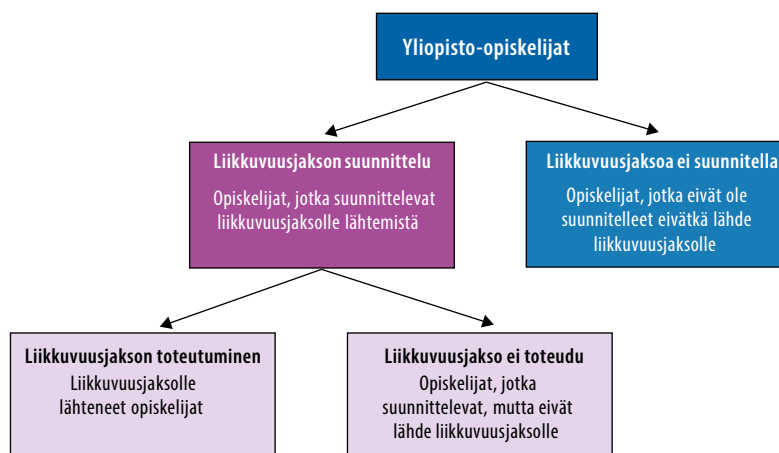
Liikkuvuusjakso sisältyy yhä useamman suomalaisen korkeakouluopiskelijan opintoihin ja on pieniä notkahduksia lukuun ottamatta pitkällä aikavälillä kasvanut. Alle kolmen kuukauden liikkuvuusjaksolle osallistuvien määrä on noussut 2000-luvun alun alle 1 000 opiskelijasta viidessätoista vuodessa 1 200 opiskelijaan. Myös pitkät yli kolme kuukautta kestäneet liikkuvuusjaksot ovat nousseet vuosituhannen alun vajaasta 4 000 opiskelijasta nykyiseen yli 5 000 opiskelijaan (Garam 2016). Suuri osa yli kolmen kuukauden liikkuvuusjaksolle lähteneistä opiskelijoista on osallistunut EU:n Erasmus-ohjelmaan (49 %), toiseksi eniten korkeakoulujen omalla sopimuksella (24,5 %) ja loput pienempien ohjelmien tai omien järjestelyjen kautta (Garam 2016). Suomen liikkuvuustavoitteet ovat yhteydessä Euroopan Unionin vuoteen 2020 asettamaan liikkuvuustavoitteeseen, jonka mukaan 20 % Euroopan korkeakoulualueella valmistuneista opiskelijoista on joko opiskellut tai tehnyt harjoittelun ulkomailla (Leuven/Louvain-la-Neuve Communiqué 2009).

Aikaisempi tutkimus osoittaa, että opiskelijaliikkuvuus on valikoitunutta (Netz 2015). Ulkomailla opiskelun on todettu olevan sukupuolittunutta: naiset sekä suunnittelevat että lähtevät miehiä useammin liikkuvuusjaksolle (Böttcher ym., 2016; Salisbury ym., 2010). Suomalaisia liikkuvuuslukuja tarkasteltaessa on huomattu, että jokaisella tieteenalalla naiset lähtevät miehiä aktiivisemmin liikkuvuusjaksolle (CIMO 2016). Liikkuvuuteen näyttäisi vaikuttavan myös opiskelijan ikä, koska nuoremmat opiskelijat lähtevät todennäköisemmin ulkomaille kuin vanhemmat opiskelijat (Netz 2015; Pope, Sánchez, Lehnert & Schmid 2014). Opiskelijaliikkuvuus eroaa myös tieteenaloittain. Pehmeämmiltä tieteenaloilta, kuten humanistisilta ja yhteiskuntatieteellisiltä aloilta, lähdetään muita tieteenaloja useimmin liikkuvuusjaksolle (Daly & Barker 2005; ks. Salisbury ym., 2009). Pehmeämpien tieteenalojen naisvaltaisuus selittää osin liikkuvuuden sukupuolittuneisuutta (ks. Salisbury ym., 2009).

Opiskelijan sosioekonominen tausta vaikuttaa liikkuvuusjaksolle lähtemiseen. Liikkuvuusjaksolle lähteneiden tai liikkuvuusjaksoa suunnittelevien sosioekonominen tausta on kor-

keampi kuin niiden, jotka eivät lähde (Ballatore & Ferede 2013; Salisbury ym., 2009). Saman tuloksen esittää Eurostudent V -kyselyn Suomea koskeva selvitys, jossa todetaan, että vaihdossa olleiden tai vaihtoa harkinneiden sosioekonominen tausta on korkeampi kuin niiden, jotka eivät aio lähteä vaihtoon (Värtinen, Moisio & Piironen 2015). Näitä havaintoja tarkasteltaessa tulee huomioida, että korkeakouluopiskelijoilla on jo yliopisto-opinnot aloittaessaan muita ryhmiä korkeampi sosioekonominen tausta (Nori 2012), joten liikkuvuusjaksolle lähtijät ovat sosioekonomisilta taustoiltaan yhä valikoituneempi ryhmä.

Opiskelijoiden liikkuvuuteen ja ulkomaiseen tutkinto-opiskeluun liittyvään päätöksentekoon vaikuttaa moni tekijä. Ulkomaille suuntautuvaa tutkinto-opiskelua on selitetty niin sanotulla ”työntö- ja veto” -mallilla, jolla tarkastellaan tekijöitä, jotka työntävät opiskelijat ulkomaille suorittamaan tutkintoa ja toisaalta tekijöitä, jotka vetävät opiskelijoita kotimaahan (esim. Mazzarol & Soutar 2002). Mallia on kuitenkin kritisoitu siitä, että se ei selitä, mikä estää opiskelijoita lähtemästä ulkomaille (Li & Bray 2007). Netz (2015) tarkastelee opiskelijoiden päätöksentekoa (liikkuvuus osana tutkintoa) kolmena vaiheena erottaen liikkuvuusjaksolle lähtevät opiskelijat, liikkuvuusjaksoa suunnittelevat opiskelijat ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömät opiskelijat. Tässä tutkimuksessa liikkuvuuteen liittyvä tietoinen tai tiedostamaton päätöksenteko jaetaan kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa liikkuvuutta suunnitellaan niiden opiskelijoiden osalta, jotka pohtivat liikkuvuutta, ja toisaalta tietoisesti tai tiedostamatta ei suunnitella niiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät lähde liikkuvuusjaksolle. Toisessa vaiheessa on kyse liikkuvuuden toteutumisesta tai toteutumatta jäämisestä (Kuvio 1). Lähimmäksi liikkuvuuden päätöksentekoprosessia päästään tarkastelemalla niitä korkeakouluopiskelijoita, jotka ovat suunnitelleet liikkuvuusjaksoa, mutta eivät vielä ole sellaisella olleet (Netz 2015).

Kuvio 1. Opiskelijoiden liikkuvuuden vaiheet

Liikkuvuusjaksolle lähtemistä vaikeuttavat tekijät voidaan jakaa objektiivisiin (esimerkiksi työpaikka) ja subjektiivisesti koettuihin liikkuvuutta vaikeuttaviin tekijöihin (esimerkiksi kokemus työpaikasta esteenä). Näin ollen esimerkiksi opiskelijan elämäntilannetta ei voi yksinään pitää esteenä, koska samassa elämäntilanteessa olevat opiskelijat voivat kokea esteet liikkuvuudelle eri tavoin. (Netz 2015.) Myös yhteys koetun liikkuvuuden vaikeuttajan ja liikkuvuus päätöksen välillä on usein monitulkintainen eikä välttämättä kausaalinen (Beerkens ym., 2016). Lyhyemmille liikkuvuusjaksoille lähteneiden opiskelijoiden esteitä ja kannusteita on tutkittu jonkin verran. Keskeiseksi liikkuvuutta estäväksi tekijäksi on havaittu liikkuvuudesta odotetut taloudelliset kustannukset ja erossa olo perheestä ja/ tai ystävistä (Beerkens ym., 2016; Hauschildt, Gwosć, Netz & Mishra 2015; Netz 2015). Aiemmassa ERASMUS-liikkuvuutta käsittelevässä tutkimuksessa havaittiin, että Suomessa Erasmus-liikkuvuuden merkittävimpiä esteitä ovat taloudelliset tekijät, sosiaaliset suhteet kotimaassa ja opintojen keskeytyminen (Beerkens ym., 2016). Netzin (2015) mukaan liikkuvuutta vaikeuttavat tekijät voidaan nähdä esteiden sarjana, jossa vain perustavanlaatuiset esteet vaikuttavat merkittävästi liikkuvuus päätökseen käytännöllisten esteiden, kuten tiedon puutteen, ratketessa helpommin. On kuitenkin tärkeää huomata, että tämänkaltainen tulkinta vaatii esimerkiksi jonkinlaisia olemassa olevia rakenteita liikkuvuusjärjestelyille, jolloin opiskelijan on suhteellisen helppo saada tarvitsemansa tieto (vrt. Doyle ym. 2010).

Tutkimustehtävä ja aineisto

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella kansainvälistä liikkuvuusjaksoa osana opiskelijoiden tutkintoa ja sitä, miten yliopistot tukevat liikkuvuusjakson liittämistä osaksi tutkintoja.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Ketkä lähtevät, ketkä suunnittelevat ja ketkä eivät lähde liikkuvuusjaksolle? Mitkä tekijät ovat vaikeuttaneet liikkuvuusjaksolle lähtemistä?
2. Missä määrin opiskelijat ovat saaneet hyväksytyksi liikkuvuusjaksolla suorittamat opintonsa osaksi korkeakoulututkintoaan? Muodostuuko kansainvälisestä liikkuvuusjaksosta luonteva osa korkeakoulututkintoa?
3. Miten yliopiston strategioissa viitataan opiskelijaliikkuvuuteen? Miten yliopistoissa tuetaan kansainvälisen liikkuvuusjakson liittämistä osaksi tutkintoa?

Tutkimusaineisto koostuu vuonna 2016 kerätystä Eurostudent VI -aineistosta ja yliopistojen strategia-aineistosta (N= 15). Eurostudent VI -kyselyyn vastasi 7 318 korkeakouluopiskelijaa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Kysely lähetettiin fokusryhmille (lähötöotos=23 900). Aineisto sisältää 3 756 yliopisto-opiskelijan (50,9 %) ja 3 624 ammattikorkeakoulujen opiskelijan (49,1 %) vastaukset kyselyyn. Tämän tutkimuksen analyysiin valittiin yliopisto-opiskelijat. Vastaajissa on 688 ulkomaista yliopisto-opiskelijaa. Vastaajista naisia on 61,3 % (painotettuna 52,7 %) ja miehiä on 38,71 % (painotettuna 47,2 %).

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmassa käyttäen Tilastokeskuksen määrittelemää analyysipainokerrointa, jonka avulla aineisto saatiin painotettua vastaamaan paremmin kohdejoukkoaan. Analyyseistä jätettiin pois puuttuvat vastaukset. Opiskelijaprofiileita muodostettaessa käytettiin ristiintaulukointia, Khiin neliö –testiä ja yksisuuntaista varianssianalyysiä. Liikkuvuuden subjektiivisesti koetut vaikeuttavat tekijät analysoitiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Jakaumat eivät olleet Kolmogorov-Smirnovin testin mukaan normaalisti jakautuneet, mutta kaikkien jakaumien vinoudet ja huipukkuudet ovat kuitenkin välillä -2 ja 2. Johtuen jakaumien vinoudesta varianssianalyysin tulos varmennettiin epäparametrisella Kruskal-Wallis testillä, joka antoi varianssianalyysiä vastaavat tilastollisesti

merkitsevät erot ryhmien välillä. Yliopistojen strategia-aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä tarkastelemalla, miten yliopistot tuovat strategioissaan esiin opiskelijaliikkuvuuden tukemisen.

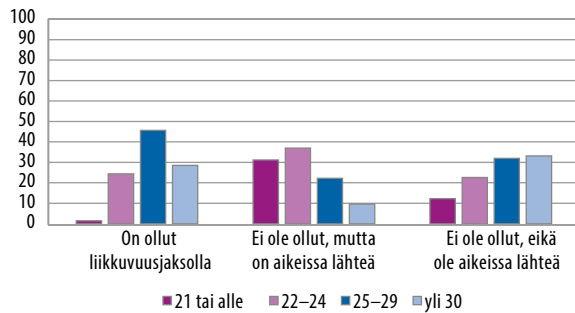
Tulokset

Tässä tulossiossa kuvaillaan ja verrataan ensin kolmen opiskelijaryhmän; liikkuvuusjaksolla olleiden (lyhytkestoinen opiskelu Suomen ulkopuolella, ei kokonaisia koulutusohjelmia), liikkuvuusjaksoa suunnitelleiden ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden eroja taustamuuttujien perusteella. Sen jälkeen tarkastellaan liikkuvuusjaksolle lähteneiden liikkuvuusjärjestelyjä ja verrataan kolmen opiskelijaryhmän kokemia subjektiivisia liikkuvuuden vaikeuttajia. Lopuksi tarkastellaan, miten opiskelijaliikkuvuuteen viitataan yliopistojen strategioissa ja kyselyn pohjalta tarkastellaan, miten opiskelijoiden opintopisteet on hyväksytty osaksi heidän tutkintojaan.

Liikkuvuusprofiilit

Eurostudent VI-kyselyyn vastanneista yliopisto-opiskelijoista 15,4 % on ollut liikkuvuusjaksolla (lyhytkestoinen opiskelu ulkomailla, ei koulutusohjelmat), 24,4 % ei ole ollut liikkuvuusjaksolla, mutta on aikeissa lähteä, ja 60,3 % ei ole ollut liikkuvuusjaksolla eikä ole aikeissa lähteä. Jako näihin kolmeen opiskelijaryhmään toimii seuraavan tarkastelun perustana.

Opiskelijoiden iällä on tilastollisesti merkitsevä yhteys liikkuvuusjaksolle lähtemiseen ($\chi^2(6)=412,441$; $p<.001$). Liikkuvuusjaksoa suunnittelevista opiskelijoista 68,2 % on alle 25-vuotiaita, kun taas liikkuvuusjaksolla olleista (74,1 %) ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömistä opiskelijoista suurin osa (65,1 %) on yli 25-vuotiaita (Kuvio 2). Liikkuvuusjaksoa suunnittelevat nuoremmat opiskelijat, jotka ovat todennäköisesti opinnoissaan melko alkuvaiheessa.

$\chi^2(6)=412,441; p<.001; \text{Cramerin } V=.255$

Kuvio 2. Opiskelijaryhmien ikäjakaumat (%)

Liikkuvuusryhmät eroavat tilastollisesti merkitsevästi yliopiston aloitusikänsä (Welchin $F(2; 1212,587)=17,734; p<.001$). Liikkuvuusjaksolla olleet olivat keskimäärin hieman alle 20-vuotiaita aloittaessaan opinnot (ka=19,89), kun taas liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden keski-ikä opintojen alussa oli lähes 22 vuotta (ka=21,83). Liikkuvuutta suunnittelevat olivat keskimäärin 20-vuotiaita aloittaessaan opintonsa (ka= 20,46).

Sukupuolella on tilastollisesti merkitsevä yhteys liikkuvuusjaksolle lähtemiseen ($\chi^2(2)=27,336; p<.001$) (Kuvio 3). Liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden sukupuolijakauma on lähes tasan (naisia=49,6 %), liikkuvuutta suunnittelevien osalla sukupuolten välinen ero on noin neljä prosenttiyksikköä (naisia=51,9 %), ja liikkuvuusjaksolla olleista opiskelijoista 62,8 % on naisia.

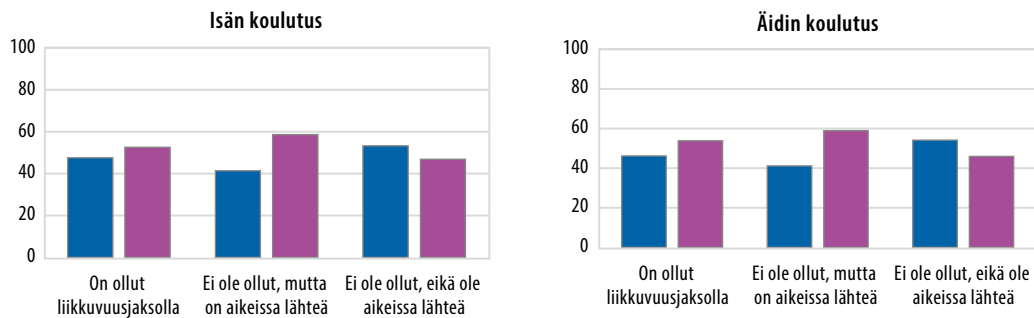
$\chi^2(2)=27,336; p<.001; \text{Cramerin } V=.093$

Kuvio 3. Opiskelijaryhmien sukupuolijakaumat (%)

Lasten saannilla näyttää olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys siihen lähteekö hän liikkuvuusjaksolle vai ei ($\chi^2(2)=119,475; p<.001; \text{Cramerin } V=.195$). Niillä opiskelijoilla, jotka eivät lähde ulkomaille, on hieman todennäköisemmin yksi lapsi tai enemmän kuin niillä, jotka vielä suunnittelevat ulkomaille lähtöä. Liikkumattomista opiskelijoista 18,7 %:lla on yksi lapsi tai enemmän, kun taas liikkuvuusjaksolla olleista 8,8 %:lla ja liikkuvuutta suunnittelevista 3,4 %:lla on lapsia.

Opiskelijan vanhempien koulutustaustoilla on yhteys liikkuvuusjaksolle lähtemiseen (Kuvio 4)¹. Opiskelijan isän koulutustaustalla on tilastollisesti merkitsevä yhteys liikkuvuusjaksolle lähtemiseen ($\chi^2(2)=29,931$; $p<.001$). Sekä liikkuvuusjaksolla olleista (52,5 %) että erityisesti liikkuvuusjaksoa suunnitelleista (58,6 %) yli puolella on korkeasti koulutettu isä, kun taas liikkumattomista opiskelijoista 46,8 %:lla on korkeakoulutettu isä.

Opiskelijoiden äidin koulutustaustaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että ryhmät eroavat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($\chi^2(2)=38,719$; $p<.001$). Liikkuvuusjaksolle lähteneistä (53,8 %) ja sitä suunnittelevista (58,9 %) yli puolella on korkeakoulutettu äiti, kun taas liikkumattomien ryhmässä 45,9 %:lla on korkeakoulutettu äiti.

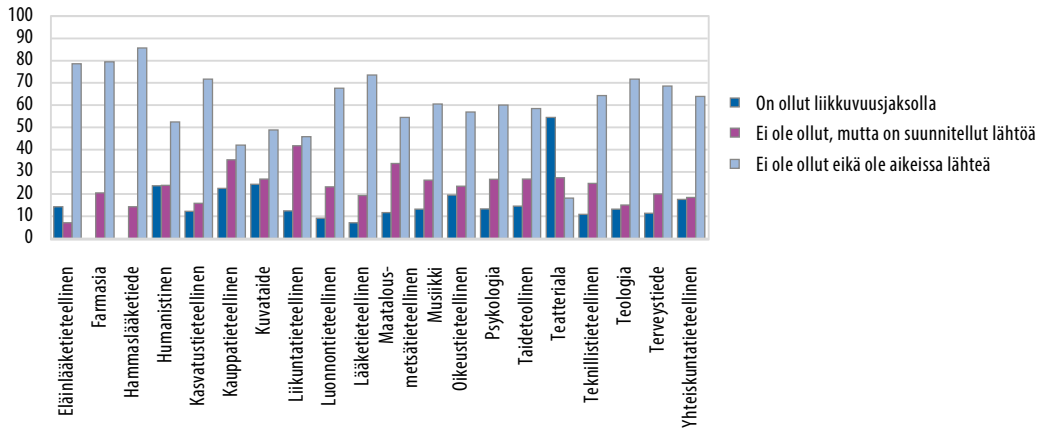
$\chi^2(2)=38,719$; $p<.001$

$\chi^2(2)=29,931$; $p<.001$

Kuvio 4. Opiskelijan sosioekonominen tausta, isän ja äidin koulutus

Tarkasteltaessa liikkuvuusjaksolle lähteneitä, voidaan havaita, että eniten liikkuvuusjaksolle lähteneitä on kauppatieteellisillä (20,1 %), humanistisilla (19,9 %), teknillistieteellisillä (14,9 %) ja yhteiskuntatieteellisillä (12,6 %) aloilla. Näillä aloilla on suhteellisesti paljon opiskelijoita, joten on myös tarpeellista suhteuttaa osuudet tieteenaloittain. Tieteenalojen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero liikkuvuusjaksolle lähtemisessä, kun suhteutetaan liikkuvuusosuudet tieteenaloittain ($\chi^2(38)=183,095$; $p<.001$).

¹ Analyysipainokerrointa käyttäen vastaajien isissä 49,5 % ei-korkeakoulutettuja ja 50,5 % korkeakoulutettuja; vastaavasti äideissä 49,9 % ei-korkeakoulutettuja ja 50,1 % korkeakoulutettuja.

Kuvio 5. Liikkuvuus tieteenaloittain

Taulukossa 1 tieteenalat on jaoteltu kolmeen ryhmään yhdistäen liikkuvuuden prosentuaaliset osuudet suhteessa omaan tieteenalaan ja muihin tieteenaloihin. Tarkasteltaessa liikkuvien opiskelijoiden kokonaismäärää ja suhteutettuna se oman alan liikkuvuuteen voidaan havaita, että humanistiselta, kauppätieteelliseltä, yhteiskuntatieteelliseltä ja oikeustieteelliseltä alalta lähdetään usein liikkuvuusjaksolle. Opiskelijaliikkuvuus on vähäistä kasvatustieteessä, luonnontieteessä, lääketieteessä ja erityisesti suhteellisesti teknillistieteellisillä aloilla. Opiskelijaliikkuvuus on vähäistä ja/ tai opiskelijoiden vähäisyydestä johtuen prosentuaaliset vaihtelut voivat olla suuria eläinlääketieteessä, farmasiassa, hammaslääketieteessä, kuvataiteessa, liikuntatieteellisessä, maatalous- ja metsätieteellisessä, musiikissa, psykologiassa, taideteollisessa, teologiassa ja terveystieteissä sekä teatterialalla.

Taulukko 1. Tieteenalat jaettuna liikkuvuuden mukaan

Alat, joilla korkeampi opiskelijaliikkuvuus	Humanistinen ala Kauppätieteellinen ala Yhteiskuntatieteellinen ala Oikeustieteellinen ala
Alat, joilla opiskelijaliikkuvuus vähäistä	Kasvatustieteellinen ala Luonnontieteellinen ala Lääketieteellinen ala Teknillistieteellinen ala
Opiskelijamääriltään pienet alat, joissa opiskelijaliikkuvuus vähäistä tai vuosittainen vaihtelu mahdollisesti suurta	Eläinlääketieteellinen ala Farmasian ala Hammaslääketieteellinen ala Kuvataiteen ala Liikuntatieteellinen ala Maatalous- ja metsätieteellinen ala Musiikin ala Psykologian ala Taideteollinen ala Teatteriala Teologian ala Terveystieteiden ala

Liikkuvuutta vaikeuttaneet subjektiiviset tekijät

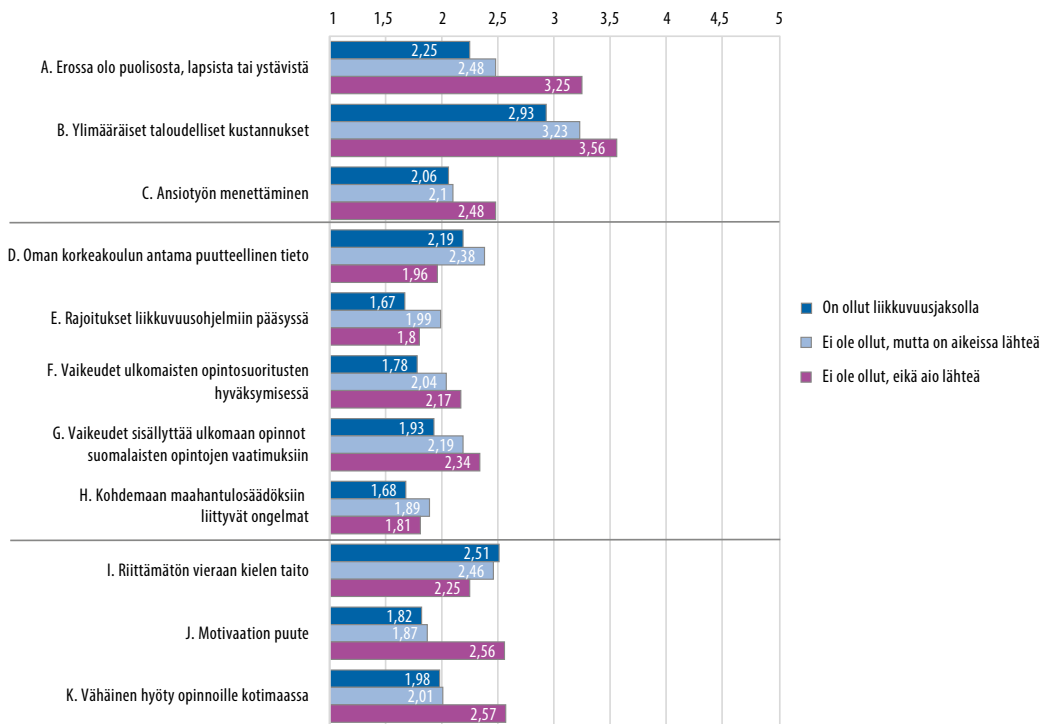
Liikkuvuuden vaikeuttajat subjektiivisesti koettuna voidaan jakaa opiskelijan elämäntilanteeseen ja taloudellisiin tekijöihin (Kuvio 6, kohdat A–C), korkeakoulun liikkuvuusjärjestelyihin (Kuvio 6, kohdat D–H) ja opiskelijan kokemuksiin omiin taitoihin ja opinnoista koettuun hyötyyn (Kuvio 6, kohdat I–K).

Opiskelijan elämäntilanteeseen ja taloudellisiin tekijöihin liittyviä liikkuvuuden vaikeuttajia tarkasteltaessa voidaan havaita, että odotetut ylimääräiset taloudelliset kustannukset koettiin jokaisessa tutkitussa ryhmässä vaikeuttaneen keskimäärin ”jonkin verran” liikkuvuusjaksolle lähtöä (Kuvio 6). Odotettujen kustannusten osalta kaikki kolme liikkuvuusryhmää erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($p < .001$). Liikkuvuusjaksolla olleet opiskelijat kokivat odotettujen kustannusten vaikeuttaneen vähiten liikkuvuusjaksolle lähtöä ($k_a = 2,93$), kun taas liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden ryhmässä 59,7 % koki odotettujen kustannusten vaikeuttaneen erittäin tai melko paljon liikkuvuusjaksolle lähtemistä. Myös liikkuvuutta suunnittelevista 47 % koki odotettujen kustannusten vaikeuttavan liikkuvuusjaksolle lähtemistä erittäin tai melko paljon.

Toiseksi merkittävimmäksi liikkuvuutta vaikeuttaneeksi tekijäksi koettiin erossa olo puolisoista, lapsista tai ystävistä. Ryhmät erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($p < .05$). Liikkuvuusjaksolla olleista 18,7 % koki erossa olon perheestä ja/tai ystävistä vaikeuttaneen melko tai erittäin paljon liikkuvuusjaksolle lähtöä, kun taas liikkumattomien ryhmässä vastaava osuus on 52,2 %. Myös työssäkäynnillä näyttäisi olevan yhteys opiskelijaliikkuvuuteen. Liikkuvuusjaksolle lähtemättömät opiskelijat kokivat ansiotyön vaikeuttaneen liikkuvuutta enemmän kuin liikkuneiden tai sitä suunnittelevien ryhmässä. Ansiotyön menettäminen koettiin liikkumattomien ryhmässä keskimäärin vähän tai jonkin verran ($k_a = 2,48$) vaikeuttaneen ulkomaille lähtöä.

Korkeakoulujen tarjoamaan tietoon ja tukeen liittyvistä tekijöistä voidaan havaita, että puutteellisen tiedon ja tuen koettiin pääosin vähemmän vaikeuttaneen liikkuvuusjaksolle lähtöä kuin aiemmin mainitut elämäntilanteeseen liittyvät tai taloudelliset tekijät. Liikkuvuusjaksoa suunnittelevat opiskelijat kokivat oman korkeakoulun antaman puutteellisen tiedon ($k_a = 2,38$) ja rajoitukset liikkuvuusohjelmiin pääsyssä ($k_a = 1,99$) keskimäärin vähän tai jonkin verran vaikeuttaneen liikkuvuusjaksolle lähtemistä.

Opiskelijan kokemuksiin omiin taitoihin ja opinnoista koettuun hyötyyn liittyvissä kohdissa erityisesti liikkuvuusjaksolle lähtemättömät opiskelijat erosivat muista ryhmistä. Motivaation puute ($k_a = 2,56$) ja koettu vähäinen hyöty opinnoille kotimaassa ($k_a = 2,57$) nähtiin liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden ryhmässä vaikeuttaneen muita ryhmiä eniten liikkuvuutta. Riittämättömän vieraan kielen taidon koki liikkuvien ryhmästä 25,9 %, liikkuvuutta suunnittelevista 21,8 % ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömistä opiskelijoista 21,8 % erittäin tai melko paljon vaikeuttaneen liikkuvuusjaksolle lähtöä.

(1=ei lainkaan, 2= vähän, 3=jonkin verran, 4=melko paljon, 5=erittäin paljon)

A. Welchin $F(2; 1237,158)=141,887; p<.001$	G. Welchin $F(2; 1195,413)=21,499; p<.001$
B. Welchin $F(2; 1150,933)=50,268; p<.001$	H. Welchin $F(2; 1166,392)=5,853; p=.003$
C. Welchin $F(2; 1219,843)=28,709; p<.001$	I. Welchin $F(2; 1158,779)=10,875; p<.001$
D. Welchin $F(2; 1117,092)=36,171; p<.001$	J. Welchin $F(2; 1211,535)= 119,153; p<.001$
E. Welchin $F(2; 1126,806)=12,791; p<.001$	K. Welchin $F(2; 1226,414)=75,209; p<.001$
F. Welchin $F(2; 1191,157)=21,829; p<.001$	

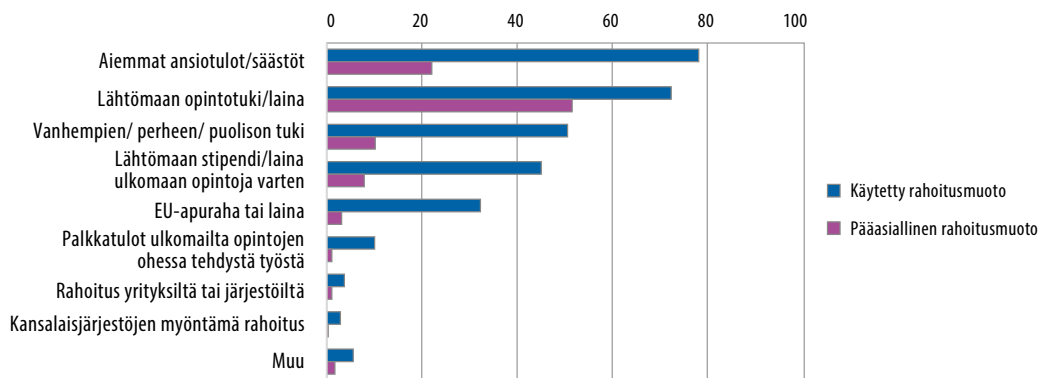
(Post-hoc testinä Games-Howellin testi)

Kuvio 6. Yksisuuntaisen varianssianalyysin tulokset liikkuvuusryhmittäin ja liikkuvuutta vaikeuttavien tekijöiden osalta

Liikkuvuusjaksolla olleet: mitä, minne, miten?

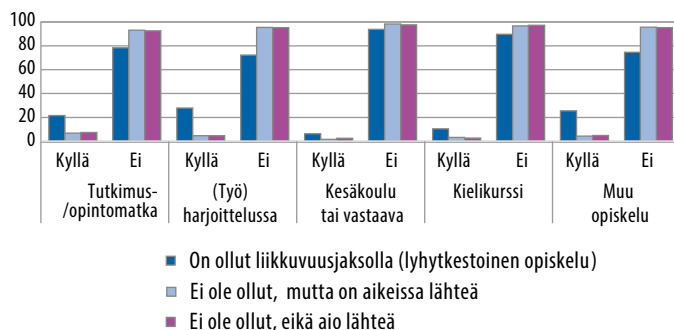
Kyselyyn vastanneista liikkuvuusjaksolla olleista opiskelijoista yli puolet (52,5 %) suoritti Suomessa alempaa korkeakoulututkintoa, yli kolmannes (38,3 %) ylempää korkeakoulututkintoa ja reilu kymmenesosa (13,2 %) ammattikorkeakoulututkintoa. Liikkuvuusjaksolla olleiden suosituimmista viidestä kohdemaasta suurin osa on Euroopassa. Maat ovat Saksa (10,4 %), Iso-Britannia (8,4 %), Ruotsi (7,2 %), Ranska (5,8 %) ja Yhdysvallat (5,2 %). Suurin osa opiskelijoista (50,9 %) lähtee EU-rahoitteisen ohjelman kautta, toiseksi eniten muiden ohjelmien kautta (33,2 %) ja itsenäisesti järjestelyt hoitaa 14,6 % opiskelijoista.

Yliopisto-opiskelijoiden liikkuvuusjakson rahoitus tuli eri lähteistä (Kuvio 7). Opiskelijat olivat rahoittaneet opintojaan seuraavasti: aiemmat ansiotulot ja säästöt (78,2 %), lähtömaan opintotuki/laina (72,4 %), vanhempien/perheen/puolison tuki (50,6 %), lähtömaan stipendi/laina (45,1 %) ja EU-apuraha tai laina (32,3 %). Pääasiallisesti liikkuvuuden rahoitusmuodoksi 51,6 % vastaajista ilmoitti lähtömaan opintotuen/lainan ja 22,1 % aiemmat ansiotulot/säästöt.

Kuvio 7. Liikkuvuusjakson rahoitus: pääasiallinen rahoitusmuoto ja kaikki käytetyt rahoitusmuodot

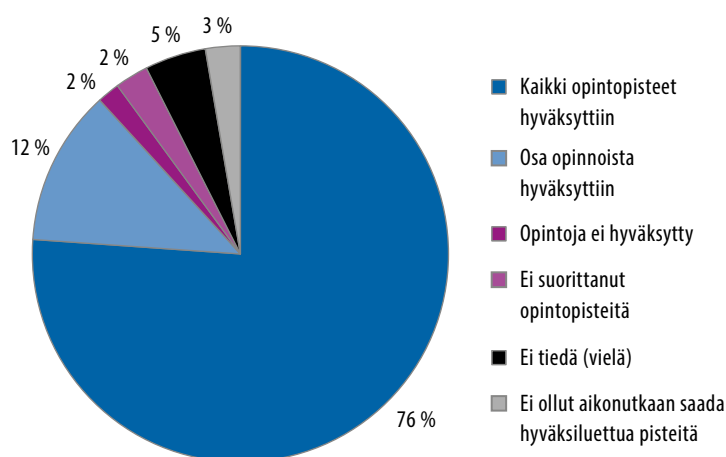
Opiskelijoiden liikkuvuusjaksot näyttävät jonkin verran kasautuvan samoille opiskelijoille. Opiskeluliikkuvuusjaksolla (lyhyt opiskelu ulkomailla, ei koulutusohjelmat) olleista isompi osa osallistuu myös muuhun liikkuvuusjaksoon verrattuna liikkuvuutta suunnitteleviin tai liikkumattomiin opiskelijoihin (Kuvio 8). Opiskeluliikkuvuusjaksoilla olleista 27,8 % on myös ollut harjoittelussa ulkomailla, 21,6 % tutkimus-/opintomatalla ja 25,5 % muulla opiskeluun liittyvällä jaksolla ulkomailla.

Kuvio 8. Opiskeluliikkuvuusjaksolla olleet suhteessa muuhun liikkuvuuteen liikkuvuusryhmittäin

Yliopistojen strategiatason tuki kansainvälisille liikkuvuusjaksoille ja opintojen hyväksyminen osaksi tutkintoa

Opiskelijamäärien kasvaessa myös tutkintoon hyväksytyjen opintopisteiden määrä on noussut vuoden 2009 lähes 90 000 pisteestä yli 120 000 pisteeseen vuonna 2014 (Vipunen 2017). Ulkomaisten opintojen hyväksymiseen on ohjattu sitomalla rahoitus ulkomailla suoritettuihin opintopisteisiin liikkuvuusopiskelijamäärien sijaan (OKM 2015). Kuten edellä todettiin, opiskelijat kokivat ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksymiseen liittyvät ongelmat vain vähän liikkuvuutta vaikeuttavaksi tekijäksi (Kuvio 6; kohdat D–H). 76 % liikkuvuusjaksolla olleista opiskelijoista on hakenut ja saanut hyväksytyksi ulkomailla suorittamansa opinnot kokonaan 76 % ja 12 % osittain (Kuvio 9).

Kuvio 9. Opintopisteiden hyväksilukeminen

Kansainvälistymisen tukemista suomalaisissa korkeakouluissa on selvitetty CIMO:ssa sekä opetussuunnitelmien että Erasmus-hakemusten osalta. Opetussuunnitelmia tarkastelevassa selvityksessä (Garam 2012) havaittiin, että korkeakoulut käsittävät kansainvälisen vaihto-opiskelun keskeiseksi kansainvälistymisen muodoksi. Opetussuunnitelmissa viitataan ohuesti kansainvälisyyteen ja vaihto-opiskeluun mahdollisena tutkinnon osana. Opintojakson sijoittaminen osaksi opintoja kytketään henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (HOPS). (Garam 2012.) Toisessa CIMOn selvityksessä tarkasteltiin ERASMUS Charter for Higher Education (ECHE) -hakemuksia kaudelle 2014–2020. Selvityksessä havaittiin, että suomalaiset yliopistot pyrkivät toteuttamaan opiskelijaliikkuvuudelle asetetut määrälliset tavoitteet, kehittämään ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemista, integroimaan ulkomaanjakson paremmin opetukseen ja parantamaan liikkuvuuden laatua. (Garam 2015.) Yliopistojen strategioissa tukea kansainvälistymiselle ja liikkuvuutta käsitellään pääosin melko niukasti ja yleisluontoisella tasolla.

Yliopisto elää ajatusten ja ihmisten liikkuvuudesta (Tampereen yliopisto 2016, 8).

Parannamme myös opiskelijoidemme mahdollisuuksia kansainväliseen vaihto-opiskeluun (Aalto-yliopisto 2016).

Strategiatekstejä tarkasteltaessa voidaan havaita, että tekstit eroavat jonkin verran toisistaan. Monet yliopistot eivät mainitse opiskelijaliikkuvuutta strategioissaan lainkaan. Yliopistojen strategioiden toimenpideohjelmissa on sen sijaan esitetty hieman konkreettisempia toimia liittyen liikkuvuuden tukemiseen osaksi tutkintoa. Osassa strategioista tai niiden toimenpideohjelmissa mainitaan jokin konkreettisempi toimi liittyen liikkuvuuteen ja/ tai määrällinen tavoite liikkuvuudelle. Esimerkiksi Taideyliopiston strategiassa pyritään liittämään liikkuvuusjakso opintoihin kehittämällä tutkintovaatimuksia liikkuvuuden mahdollistamiseksi:

Kehitämme tutkintovaatimuksia niin, että ne mahdollistavat kaikille kansainvälisen vaihdon, harjoittelun tai vastaavan moduulin (Taideyliopisto 2016).

Yhteenveto

Voidaan perustellusti olettaa, että nykyisen kansainvälistymiskehityksen piirteet tulevat vahvistumaan tulevaisuudessa. Väestön vanhenemisen aiheuttama tulevaisuuden työvoimavaje ja valtioiden välinen globaali kilvoittelu tulevaisuuden osaamispääomista merkinnee korkeakoulumarkkinoiden laajentumista myös tulevaisuudessa (Ziguras & McBurnie 2015). Viimeisin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisstrategia painottaa kin heikkouksien sijaan Suomen vahvuuksia globaalissa kilpailussa, joita ovat koulutuksen korkea taso, väestön vahvat osaamistulokset eri ikäryhmissä, opettajankoulutuksen korkea laatu ja kansainvälisesti tunnustettu potentiaali hyödyntää lahjakkuusvarantoja nk. neljännen teollisen vallankumouksen maailmassa (OKM 2017).

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yliopisto-opiskelijoiden liikkuvuutta kolmen opiskelija-profiilin kautta: liikkuvuusjaksolle lähteneet, liikkuvuusjaksolle aikovat ja liikkuvuusjaksolle lähtemättömät opiskelijat. Tutkimuksessa analysoitiin eri liikkuvuusryhmien taustatekijöitä ja niiden avulla mahdollisia opiskelijoiden taustatekijöitä liikkuvuudelle. Toiseksi selvitettiin opiskelijoiden määrittelemiä liikkuvuutta vaikeuttavia tekijöitä. Kolmanneksi tutkittiin, miten opiskelijaliikkuvuuteen viitattiin yliopistojen strategiatasolla ja missä määrin opiskelijoiden liikkuvuusjaksolla suorittamat opintopisteet on hyväksytty osaksi heidän tutkintojaan. Tutkimus perustui vuonna 2016 kerättyyn Eurostudent VI -kyselyaineistoon ja yliopistojen tuoreimpiin strategioihin.

Tutkimuksen tulokset vahvistavat aiempia havaintoja siitä, että liikkuvuusjakso toteutuu useammin naisilla kuin miehillä (Böttcher ym., 2016; Garam 2016; Salisbury ym., 2010). Tätä selittää esimerkiksi se, että liikkuvuusjaksolle lähtijöistä suuri osa on naisvaltaisilta tieteenaloilta, kuten humanistiselta alalta (Daly & Barker 2005; Salisbury ym., 2010). Vielä liikkuvuuden suunnitteluvaiheessa sukupuolijako on lähes tasan eli miehet suunnittelevat liikkuvuusjaksolle lähtöä, mutta heitä useammin naiset toteuttavat sen. Kyselyaineistosta voidaan myös havaita, että liikkuvuusjaksoa suunnittelevat ovat keskimäärin nuorempia, eivätkä he useimmiten ole vielä perustaneet perhettä. Liikkuvuusjaksolla olleet tai sitä suunnittelevat ovat liikkuvuusjaksolle lähtemättömiin opiskelijoihin verrattuna keskimäärin nuorempia myös aloittaessaan yliopisto-opinnot.

Tämä tutkimus vahvistaa myös aiemmin tehtyä havaintoa siitä, että liikkuvuusjaksolle lähtijöiden vanhemmilla on korkeampi koulutustausta kuin liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden vanhemmilla (Ballatore & Ferede 2013; Värtinen, Moisio & Piironen 2015). Opiskelijaliikkuvuuden valikoitumisen lisäksi liikkuvuus myös osin kasautuu samoille opiskelijoille. Liikkuvuusjaksolla olleet käyttivät erilaisia rahoitusmuotoja opintojensa rahoittamiseen. Opiskelijat ilmoittivat rahoittaneensa opinnot aiemmillä ansiotuloilla ja säästöillä, lähtömaan opintotuella tai -lainalla, läheisten taloudellisella tuella, lähtömaan stipendillä tai lainalla, tai EU-apurahalla tai -lainalla. Kaksi yleisintä pääasiallista liikkuvuuden rahoitusmuotoa olivat lähtömaan opintotuki tai -laina ja aiemmat ansiotulot tai säästöt. Tämän perusteella opiskelijoille haettavissa olevat taloudelliset tuet eivät yksinään riitä liikkuvuusjakson rahoittamiseen vaan opiskelijat käyttävät myös säästöjään ja läheistensä rahallista tukea liikkuvuuden kustantamiseen.

Liikkuvuutta koskeva päätöksenteko on monimutkainen prosessi eikä yksittäisiä liikkuvuutta vaikeuttavia tekijöitä voida yksiselitteisesti erottaa päätöksenteosta. Vaikka opiskelijan kokema liikkuvuuden vaikeuttaja poistuisikin, esteen poistuminen ei välttämättä johda liikkuvuusjaksolle lähtemiseen (Netz 2015). Tässä tutkimuksessa selvitettiin kolmenlaisia opiskelijoiden kokemia liikkuvuutta vaikeuttavia tekijöitä: opiskelijan elämäntilanteeseen ja taloudellisiin tekijöihin, yliopistojen liikkuvuusjärjestelyihin, ja opiskelijan kokemuksiin omiin taitoihin ja opinnoista koettuun hyötyyn liittyviä tekijöitä. Tarkastelussa havaittiin, että opiskelijat kokivat odotetut taloudelliset kustannukset ja erossa olon läheisistä eniten liikkuvuutta vaikeuttavina tekijöinä. Odotetut taloudelliset kustannukset koettiin merkittävimpinä vaikeuttavana tekijänä kaikissa kolmessa tutkitussa opiskelijaryhmässä. Ne opiskelijat, jotka eivät lähteneet liikkuvuusjaksolle, pitivät taloudellisia kustannuksia eniten liikkuvuutta vaikeuttavana tekijänä, kun taas liikkuvuusjaksolle lähteneille opiskelijoille taloudelliset kustannukset eivät olleet samassa määrin lähtemistä vaikeuttava tekijä. Nämä tulokset ovat samansuuntaiset muista Euroopan maista kerättyjen aineistojen ja niiden analyysien kanssa (ks. esim. Beerkens ym., 2016). Ne opiskelijat, jotka eivät lähteneet liikkuvuusjaksolle, kokivat erossaolon perheestä ja läheisistä enemmän lähtemistä vaikeuttaneeksi tekijäksi kuin liikkuvuusjaksolle lähteneet tai jaksoa suunnittelevat opiskelijat. Myös tämä havainto vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia (ks. esim. Hauschildt ym., 2015).

Viimeisimmässä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen strategiassa (OKM 2017) asetetaan tavoitteeksi, että tutkintoihin kuuluvan kansainvälistymisjakson tulisi olla suunniteltu ja toteuttamiskelpoinen. Tämä kansainvälistymisjakso voi toki olla muutakin kuin liikkuvuusjakso ulkomailla. Tässä tutkimuksessa tarkastelluissa yliopistojen strategioissa havaittiin, että yliopistot viittaavat hyvin yleisellä tasolla tai ei ollenkaan liikkuvuuden tukemiseen. Samansuuntainen havainto tehtiin CIMO:n selvityksessä (Garam 2012), jossa todettiin yliopistojen opetussuunnitelmien viittaavan vain ohuesti kansainvälisyyteen. Vähäiset viittaukset opiskelijaliikkuvuuteen tai opiskelijaliikkuvuuden poissaolo strategia- tai ope-

tussuunnitelmateksteissä viestivät siitä, ettei opiskelijaliikkuvuus ole vielä osa laajempaa opintojen suunnittelua.

Eurostudent VI -kyselyn tulokset osoittavat, että opiskelijat saavat ulkomailla suoritettua opintopisteet yhä paremmin luettua osaksi tutkintoa. Kyselyn perusteella opintopisteet haki ja sai hyväksiluettua suurin osa opiskelijoista kokonaan (76 %) ja osittainkin 12 %:a opiskelijoista. Luku on suurempi kuin aiemmin toteutetussa Eurostudent V-kyselyssä (70 %) (osuudessa tosin mukana myös AMK-opiskelijat) (Värtinen ym., 2015).

Tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että opiskeluliikkuvuusjaksolle lähtevät muodostavat valikoituneen ryhmän, jolle liikkuvuusjaksot näyttävät myös osin kasautuvan. Liikkuvuusjakso ei siis ole yhtä todennäköinen kaikille opiskelijoille. Näyttää siltä, että liikkuvuusjakso ei muodostu luontevaksi osaksi tutkintoa kaikille vaan opiskelijoiden elämäntilanteet, tausta ja taloudelliset tekijät muodostavat monisyisen todellisuuden, jossa opiskelijat tekevät päätöksen liikkuvuusjaksolle lähtemisestä tai lähtemättä jättämisestä.

Lähdeluettelo

- Aalto-yliopisto. 2016. Tulevaisuuden tekijät. Aalto-yliopiston visio, missio ja strategia vuosille 2016–2020.
- Altbach, P. & de Wit, H. 2015. Internationalisation and global tension: Lessons from history. *Journal of Studies in International Education* 19(1), 4–10.
- Ballatore, M. & Ferede, M. K. 2013. The Erasmus Programme in France, Italy and the United Kingdom: student mobility as a signal of distinction and privilege. *European Educational Research Journal* 12 (4), 525–533.
- Beerkens, M., Souto-Otero, M., de Wit, H., and Huisman, J. 2016. Similar Students and Different Countries? An Analysis of the Barriers and Drivers for Erasmus Participation in Seven Countries. *Journal of Studies in International Education* 20 (2), 184–204.
- Brown, P. & Lauder, H. 2011. *The global auction. The broken promises of education, jobs and incomes.* New York: Oxford University Press.
- Böttcher, L., Araújo, N. A. M., Nagler, J., Mendes, J. F. F., Helbing D., Herrmann, H. J. 2016. Gender Gap in the ERASMUS Mobility Program. *PLoS ONE* 11 (2), 1-8.
- CIMO. 2016. Ulkomaanjaksolle lähtevien osuus nais- ja miesopiskelijoista eri koulutusaloilla, %: yliopistoissa opiskelevat. Päivitetty 12.10.2016. Löytyy osoitteesta: http://www.cimo.fi/palvelut/tilastoja_kansainvalistymisesta/korkeakoulut.
- Daly, A. J. & Barker, M. C. 2005. Australian and New Zealand university students' participation in international exchange programs. *Journal of Studies in International Education* 9 (1), 26-41.
- Doyle, S., Gendall, P., Meyer, L. H., Hoek, J., Tait, C., McKenzie, L. & Looiparg, A. 2010. An investigation of factors associated with student participation in study abroad. *Journal of studies in international education* 14 (5), 471–490.
- Garam, I. 2012. Kansainvälisyys osana korkeakouluopintoja. Tietoa- ja tilastoja -raportti. CIMO.
- Garam, I. 2015. Korkeakoulujen Erasmus Charter for Higher Education (ECHE) -hakemukset 2014–2020. Kuinka suomalaiset korkeakoulut linjaavat kansainvälistymistään?
- Garam, I. 2016. Korkeakouluopiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus Suomessa 2015: ulkomaanjaksot. Tietoa ja tilastoja -raportit 4/2016.
- Hauschildt, K., Gwosć, C., Netz, N. & Mishra, S. 2015. Social and economic conditions of student life in Europe. Eurostudent V 2012–2015: Synopsis of Indicators. Löytyy osoitteesta: http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EVSynopsisofIndicators.pdf.
- Knight, J. 2011. Higher education crossing borders: A framework and overview of new developments and issues. Teoksessa R. Sakamoto & D. W. Chapman (toim.). *Cross-border partnerships in higher education: Strategies and issues.* New York: Routledge, 16–41.
- Leuven/ Louvain-la-Neuve Communiqué. 2009. The Bologna Process 2020. The European Higher Education Area in the new decade.
- Li, M. & Bray, M. 2007. Cross-border flows of students for higher education: Push–pull factors and motivations of mainland Chinese students in Hong Kong and Macau. *Higher Education* 53, 791–818.
- Marginson, S. 2016. Global stratification in higher education. Teoksessa S. Slaughter & B. Taylor (toim.). *Higher education, stratification, and workforce development.* New York: Springer, 13–34.
- Mazzarol, T. & Soutar, G. N. 2002. "Push-pull" factors influencing international student destination choice". *International Journal of Educational Management* 16 (2), 82-90.
- Netz, N. 2015. What Deters Students from Studying Abroad? Evidence from Four European Countries and Its Implications for Higher Education Policy. *Higher Education Policy* 28, 151–174.
- Nori, H. 2012. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen yliopistojen porteilla: hakijoiden taustat ja niiden yhteys opiskelemaan pääsyyn. *Tiedepolitiikka* 1, 7–18.
- OKM. 2015. Ehdotus yliopistojen rahoitusmalliksi 2017 alkaen. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM. 2017. Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. Helsinki: Opetusministeriö.

- OPM. 2001. Korkeakoulujen kansainvälisen toiminnan strategia. Helsinki: Opetusministeriö.
- OPM. 2009. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015. Helsinki: Opetusministeriö.
- Pope, J. A., Sánchez, C. M., Lehnert, K. & Schmid, A. S. 2014. Why Do Gen Y Students Study Abroad? Individual Growth and the Intent to Study Abroad. *Journal of Teaching in International Business* 25, 97–118.
- Salisbury, M. H., Umbach, P. D., Paulsen, M. B. & Pascarella, E.T. 2009. Going Global: Understanding the Choice Process of the Intent to Study Abroad. *Research in Higher Education* 50, 119–143.
- Salisbury, M. H., Paulsen, M. B. & Pascarella, E.T. 2010. To See the world or stay at home: Applying an integrated student choice model to explore the gender gap in the intent to study abroad. *Research in Higher Education* 51, 615–640.
- Taideyliopisto. 2016. Taideyliopiston strategia 2017–2020.
- Tampereen yliopisto. 2016. Kohti uutta yliopistoa. Tampereen yliopiston strategia 2016–2020.
- Vipunen. 2017. Yliopistojen tutkinto-opiskelijoiden suorittamat opintopisteet.
- VN. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- VN. 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Värtinen, V., Moisio, J. & Piironen, K. 2015. Kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus ja opintojen siirrettävyys Eurostudent V -tutkimuksen tuloksien valossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 22.
- Ziguras, C., & McBurnie, G. 2015. *Governing Cross-border Higher Education*. New York: Routledge.

Internationell mobilitet bland universitetsstuderande – en naturlig del av examen?

SAMMANFATTNING

I denna artikel granskas den internationella mobilitetsperioden som en del av en universitetsexamen. Vårt intresse var riktat mot studerandenas profiler: vilka är universitetsstuderandena som åker på en internationell mobilitetsperiod, vilka planerar att åka, och vilka åker inte på en mobilitetsperiod? Denna gruppering av mobiliteten fungerar som grund för analysen. I artikeln utreder vi även de faktorer som enligt studerandena gör det svårare att åka på en mobilitetsperiod. Dessutom granskar vi hur universiteten hänvisar till studerandemobilitet i sina egna strategiska texter, och till vilken grad studiepoängen som studerandena avlagt utomlands har godkänts som en del av deras examina.

I tidigare forskning beträffande mobilitet har man upptäckt att flera olika faktorer på olika nivå påverkar mobiliteten. Undersökningar har utrett den inverkan som objektiva och subjektivt upplevda faktorer, till exempel kön, socioekonomisk bakgrund och ekonomiska faktorer haft på studerandemobiliteten. Enligt undersökningarna är det vanligare att kvinnor deltar i mobilitetsperioder än män (Salisbury m. fl., 2010), att de studerar inom mjukare vetenskapsgrenar (Daly & Barker 2005), och att deras socioekonomiska bakgrund är högre än för icke-mobila studerande (Ballatore & Ferede 2013). De viktigaste faktorerna som studerande upplever att försvårar mobiliteten är de ekonomiska kostnaderna, att vara borta från familjen och vänner, samt att studierna fördröjs (Beerkens ym. 2016; Netz 2015).

Resultaten i denna artikel baserar sig på Eurostudent VI-enkätmaterial som samlades in 2016 samt universitetens egna strategitexter. Av universitetsstuderandena som besvarade Eurostudent-enkäten har 15 % deltagit i en mobilitetsperiod, 24 % har inte deltagit i en mobilitetsperiod men planerar att göra det, och 60 % har inte deltagit i en mobilitetsperiod och har ingen avsikt att göra det. Undersökningen stärkte den tidigare forskningens observationer om att mobilitetsperioder är vanligare bland kvinnor. Åldern då de som åkte på en mobilitetsperiod inledde sina studier är lägre i medeltal än den är för studerande som inte åker på en mobilitetsperiod. Studerandena som åkte på en mobilitetsperiod studerar oftast humanistiska, handelsvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och teknisk-vetenskapliga ämnen. Den socioekonomiska bakgrunden verkar också påverka studerandenas mobilitet: föräldrarna till dem som åkt på en mobilitetsperiod eller planerar

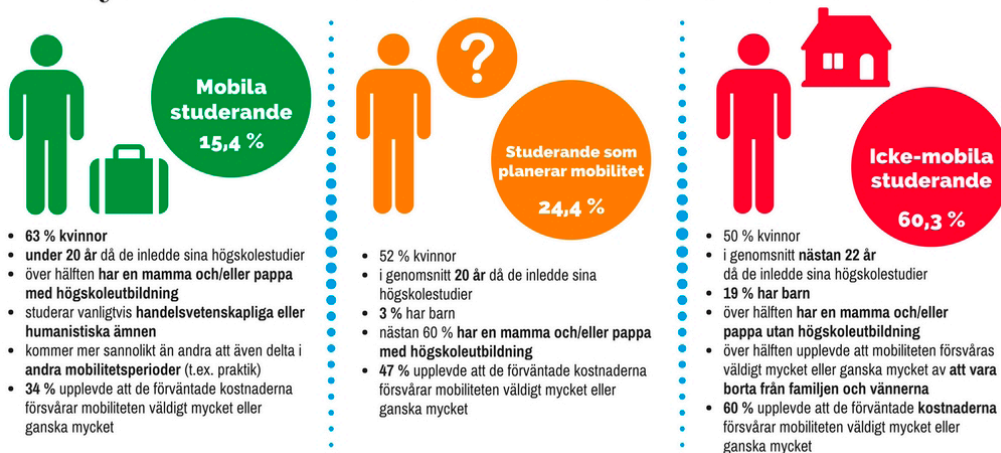
att göra det har oftare än högskoleutbildning än föräldrarna till dem som inte åker på en mobilitetsperiod. Förutom det sociala urvalet verkar mobilitetsperioderna delvis hopas på samma studerande: de som en gång åkt på en mobilitetsperiod kommer sannolikt att göra det på nytt. Familjebildning påverkar också mobiliteten: studerande i den icke-mobila gruppen har oftare ett barn än dem som planerar en mobilitetsperiod.

I undersökningen utreddes faktorer som studerandena upplever att försvårar studerandemobiliteten på tre delområden: livssituation och ekonomiska faktorer, högskolornas mobilitetsarrangemang, och faktorer som berör de färdigheter som studerandena upplever sig ha och den nytta som de upplever sig få av studierna. Resultaten visar att de viktigaste faktorerna som försvårar mobiliteten berör studerandenas livssituation och ekonomiska situation. I genomsnitt anses de förväntade ekonomiska kostnaderna vara det som försvårar mobiliteten mest i alla tre grupper som undersöktes.

När vi granskade universitetens strategier observerade vi att materialet hänvisar till studerandenas mobilitet i allmänna drag, och i vissa fall inte alls. Studerandena som besvarade enkäten upplevde oftast att universitetens mobilitetsarrangemang och den information universiteten erbjöd var tillräcklig; brister i dessa upplevdes endast ha försvårat mobiliteten lite eller en aning. Enligt Eurostudent-enkäten har studierna som universitetsstuderandena avlagt under sin mobilitetsperiod godkänts rätt så bra som en del av deras examina: antingen helt (76 %) eller delvis (12 %).

På basis av resultaten kan man dra slutsatsen att de som åker på en mobilitetsperiod utgör en utvald grupp som mobilitetsperioderna delvis hopar sig på. Mobilitetsperioderna verkar alltså inte bli en naturlig del av allas examina, utan mobiliteten påverkas av studerandenas livssituation, bakgrund och ekonomiska faktorer. Dessa faktorer skapar mångfacetterade verkligheter där studerandena fattar beslut om att åka eller inte åka på en mobilitetsperiod.

Utbytesstudier utomlands bland universitetsstuderande

Jokila, S. & Kallio, J. 2017. Internationell mobilitet bland universitetsstuderande – en naturlig del av examen?

International mobility of university students, a natural part of the degree?

ABSTRACT

The article discusses periods of international mobility pursued as part of university degrees. The focus of the article is on student profiles: who are the students who pursue a mobility period abroad, who are planning a mobility period and, finally, who will not go on a mobility period? The analyses are based on this grouping of students by their aspirations for mobility. The article also investigates the factors that, according to the students, deter them from studying abroad. Additionally, it examines how universities refer to student mobility in their strategy documents and to what extent the credits completed by the students abroad have been recognised as part of their degrees.

Prior research on mobility has shown that mobility is affected by a number of factors at many different levels. The impacts of objective and subjective factors on student mobility have been studied, including gender, socio-economic background and financial factors. The studies indicate that those who do go abroad are women more often than men (Salisbury et al., 2010), and more likely to study one of the soft sciences (Daly & Barker 2005) and come from families with a higher socio-economic status than students who do not go abroad to study (Ballatore & Ferede 2013). In students' experience, key factors that obstruct mobility include the financial burden, separation from family or friends, and delays in graduation (Beerens et al. 2016; Netz 2015).

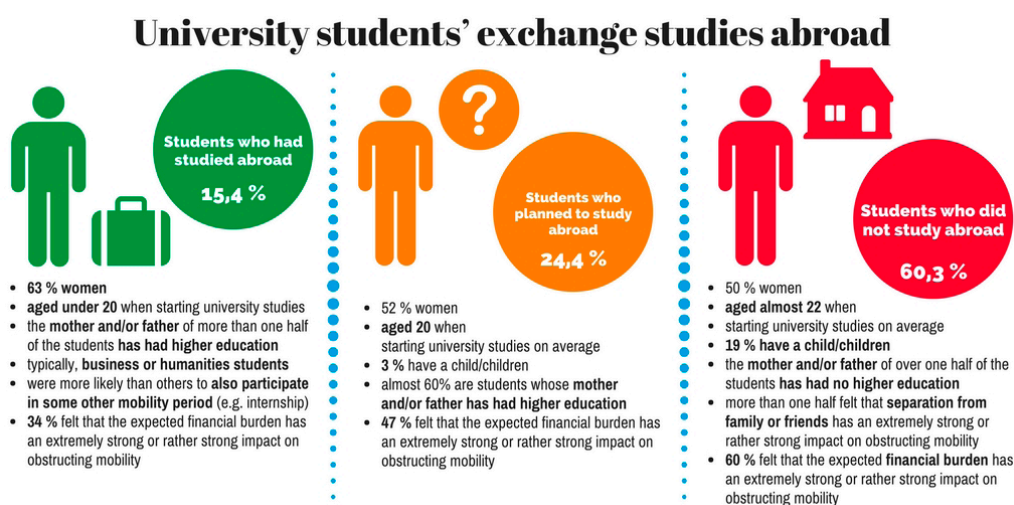
The results discussed in this article are based on Eurostudent VI survey data collected in 2016 and the universities' strategy documents. Of the university students who responded to the Eurostudent survey, 15% had been on a mobility period, 24% had not but intend to go, and 60% had not been and were not planning to go abroad to study. The survey confirmed the observations made in prior studies, which indicate that women pursue mobility periods more often than men. The students who go on a mobility period have started their studies at a younger age on average than those who do not go. Those who go on mobility periods abroad often pursue their studies in such fields as the humanities, business, social science and technology or science. Socio-economic background also appears to affect student mobility; the parents of students who have gone or are planning to go on a mobility period abroad have a higher education degree more often than the parents of students who do not study

abroad. In addition to social selection, mobility periods partly appear to accumulate to the same students; students who have gone on a mobility period abroad are more likely to go again. Starting a family also has an impact on mobility; the students with no plans to study abroad are more likely to have children than those who are planning to go.

The study investigated the factors that, in the students' experience, hinder student mobility in three areas: life situation and financial factors; higher education institutions' mobility arrangements; and factors related to the students' experience of their own skills and the benefits derived from the studies. The results showed that the most significant factors that deter students from going abroad are associated with their life situation and financial standing. The expected financial burden was, on average, considered the most important factor that hinders mobility for all three groups in the study.

When looking at the universities' strategies, it was found that references to student mobility are general or, in some cases, non-existent. The students who responded to the survey in most cases found that the universities' mobility arrangements and the information offered by the universities were sufficient; the students felt that any shortcomings influenced their decisions to go abroad little or to some extent. According to the Eurostudent survey results, the studies completed by university students abroad were recognised as part their degrees relatively well: they received credit for all (76%) or some (12%) of their studies.

Based on the results, we can conclude that students studying abroad are a selected group, some of whom also participate in more than one mobility period. Mobility periods do thus not appear to be a natural part of all degrees, as mobility is influenced by a complex reality consisting of the students life situations, backgrounds and financial factors in which the students make a decision to go or not go abroad.

Jokila, S. & Kallio, J. 2017. International mobility of university students, a natural part of the degree?

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

eurostudent.eu
★★★★★

ISBN: 978-952-263-478-8 (nid.)
ISBN: 978-952-263-479-5 (PDF)
ISSN: 1799-0343
ISSN 1799-0351 (PDF)